

Az első világháború ábrázolása a Magyarországi Tanácsköztársaság propagandájában

Az első világháború meghatározó élményévé vált az azt – akár a frontvonalakon, akár a hátszágban – átélő emberek számára. Magyarországon a vereség tudata, még erőteljesebbé tette az ezzel kapcsolatos érzelmi megnyilvánulásokat. Ennek hatása alól a háborús kabinet bukását követő kormányok sem vonhatták ki magukat, így a Magyarországi Tanácsköztársaság vezetői sem.

A kommün fennállása alatt a világháború negatív színben való feltüntetése a rendszer ideológiai igazolásának egyik fontos tényezője volt. A Tanácsköztársaság propagandájában a világháború többféle aspektusban jelent meg. Egyrészt, abból a szempontból, hogy milyen következményekkel járt a háború a világ számára, másrészt milyen következményekkel járt Magyarország számára, és végül, hogy az egyszerű, dolgozó emberek életére ez milyen hatással volt.

Először vegyük azt górcső alá, hogy a globális következmények hogyan jelentek meg a kommün propagandájában. Ennek megértéséhez azonban első lépésként azt kell megvizsgálnunk, hogy a háborús felelősség kérdése miként jelent meg.

A Tanácsköztársaság propagandájában alapvetően az a nézet érvényesült, mely szerint a világháború az imperialista hatalmak a gyarmatokért és a világ (újra)felosztásáért vívott egymás elleni küzdelmének a következménye volt. Tehát nem egy konkrét ország, hanem minden állam kapitalista vezetői egyaránt felelősek voltak a világháború kirobbantásáért. Konkrétan a magyar vezetők felelőssége csak ritkán került előtérbe, inkább – sok más egyéb „bűnük” mellett – mintegy mellékes tényezőként szerepelt. Ez az elképzelés tulajdonképpen nem más, mint Lenin úgynevezett imperializmus-elméletének¹ az egyik változata. Mivel az „oroszminta” a magyar és más európai kommunista vezetők számára ekkor meghatározó tényező volt, ezért ez alapján könnyen levonhatnánk azt a következtetést, hogy a Tanácsköztársaság vezetői nem tettek mást, mint szolgáian átvették Lenin elméletét. Ez azonban csak részben igaz, ennél sokkal árnyaltabb a kép.

Magyarországon a háborús összeomlás együtt járt az ország vezetésében történt elitcserével is. A Károlyi Mihály vezette kormányzatban kifejezetten háborúellenes politikai erők kerültek hatalomra. Sőt a polgári demokratikus kormányzat maga is – a saját rendszerének ideológiai igazolása érdekében – a bukott háborús kabinet ellen erőteljes propagandát fejtett ki.² Ezért a polgári demokratikus időszak alatt a kommunisták számára egyszerűen értelmetlen lett volna a magyar háborús felelősség kihangsúlyozása, mert ezzel semmilyen aktuális politikai előnyhöz nem jutottak volna. Majd a Tanácsköztársaság kikiáltását követően a magyar kapitalizmust, és a kapitalista vezetőket legyőzöttnek minősítették, ezért nem tartották szükségzerűnek, hogy a bukott magyar „burzsoák” lejáratására nagyobb energiát fordítsanak. Példaként egy a Tanácsköztársaság alatt megjelent

¹ V. I. Lenin: *A Forradalmi Szociáldemokrácia feladatai az európai háborúban*. In: *V. I. Lenin művei*. 21. kötet, Szikra Kiadó, Budapest, 1951. 1-5.

² A polgári kormányzat alatt több röpirat és plakát is napvilágot látott ebben a témában. Néhány példa: *Miért volt szükség a forradalomra?* Budapest, 1919. – Diószeghy Tibor: *Vádirat az „uzsoki hős” ellen \ Leleplezések Szurmay generális vérlázító kegyetlenkedéseiről és hazug győzelmeiről*. Az Ember – Újságüzem nyomda, Budapest, 1919. – *Ne felejtse el!*... 1918. (plakát) Országos Propaganda Bizottság, (Budapest : Világosság) Országos Széchenyi Könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtár (Továbbiakban: OSZK PKT) PKG.1918/PF/13 – *Anyák! Hitvesek! Másodszor adtok életet fiaiatoknak, ha megmentitek őket a királyságtól, mert amíg király lesz - háború is lesz. Éljen a Köztársaság!* 1918. (plakát) OSZK PKT PKG.1918/PF/15/a

röpiratot említhetünk, melyben markánsan megjelent ez a nézet: „Magyarországon egyidőben történik a kapitalisták letörése és a kommunista állam felépítése. A kapitalizmus megsemmisítése úgyszólván egyetlen éjszaka alatt megtörtént: elég volt hozzá az ipari üzemek, a bankok, bérházak, kereskedelmi raktárak köztulajdonba vétele, a bankbetétek lefoglalása.”³ Ezt persze az aktuális politikai helyzet módosíthatta, így például július folyamán, az ellenforradalom erősödésével a magyar kapitalista vezetők háborús felelőssége is erőteljesebben jelent meg a propagandában. Vagyis – a kommunista taktikának megfelelően⁴ – a magyar kommunista vezetők az éppen aktuális politikai helyzethez igazították a háborús felelősséghez kapcsolódó propagandájukat (is).

A Tanácsköztársaság alatt alapvetően ez a háborús felelősséghez kapcsolódó nézet határozta meg a világháború globális következményeinek a propagandában való megjelenítését is. A világháború a kapitalista nagyhatalmak „legfőbb bűneként” jelent meg, ami egy olyan kataklizma volt, amely minden értelemben – gazdasági, emberi, erkölcsi, társadalmi szempontból is – pusztulást hozott (1. melléklet), és az emberiség, az emberi történelem abszolút mélypontját jelentette.⁵ Ezzel pedig bebizonyosodott a kapitalista-imperialista világrendszer csődje. Egyetlen pozitívuma az volt, hogy ennek köszönhetően hatalomra kerülhetett a kommunizmus, mely – a kommün vezetőinek elképzelései szerint – egy gyökeresen új társadalmi rendet fog felépíteni, és ki fogja vezetni a világot ebből a válságból. (A kommunista propagandában – bármilyen témával kapcsolatban – állandó elemként jelent meg a sötét múlt és a pozitív jövő szembeállítása. Ezzel a bukott kapitalista rendszert – és annak szereplőit – gyakorlatilag démonizálták, a jövőben megvalósuló kommunista rendet pedig piedesztálra emelték.)

A fentiekkel összefüggésben ábrázolták a világháború Magyarországra vonatkozó következményeit is. Ebben az esetben a kulcsszó a veszteség volt.

Ez egyrészt jelentett területi veszteségeket. A Tanácsköztársaság kikiáltásakor (1919. március 21.) már sejteni lehetett, hogy az ország területeket fog elveszíteni, majd ezt az 1919. június 13-ai úgynevezett második Clemenceau-jegyzék – melyben először közölték hivatalos formában is a Magyarország számára kijelölt északi és keleti határokat – bizonyossá tette. A kommün propagandájában az ország területi vesztesége teljes mértékben az első világháború következményeként jelent meg. Ahogyan az egyik röpirat megfogalmazta, mindazt a helyzetet, „melybe az ötödfél éves háború az országot döntötte”, mindent ami „itt nyomor és züllöttség van, mindezt a proletárdiktatúra készen kapta és nem maga okozta”.⁶

A másik a veszteség, amely Magyarországot érzékenyen érintette az emberveszteség volt. Ezt a legszemléletesebben a Bokros Ferenc és Fejes Gyula által készített „1914-1918 Statisztika a háború szörnyű éveiből”⁷ című plakát mutatja be. (2. melléklet) Ez tulajdonképpen néhány 1909 és 1913 közötti statisztikai adatot (férfiak természetes halálózása, házasságkötés, fiúgyermek születése) hasonlít össze a háborús évek

³ *Mit adott a forradalom?* Közoktatásügyi Népbiztosság, Budapest, 1919. 4.

⁴ A kommunista taktikáról az adott időszakban Lukács György értekezett mélyebben: Lukács György: *Taktika és etika*. In: Lukács György: *Taktika és etika*. Közoktatásügyi Népbiztosság, Budapest, 1919. 5-13.

⁵ Néhány példa: *Nem akarunk látni, csak katonát!* Vörös Újság, 1919. május 7. 1. – *Mi a Tanácsköztársaság?* Közoktatásügyi Népbiztosság, Budapest, 1919. 6-8. – *Kommunizáljuk-e Zsófit?* Közoktatásügyi Népbiztosság, Budapest, 1919. 9-10. – *A kommunista világrend alapelvei*. Budapest. 1919. Közli:Tiszay Andor (szerk.): *A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai*. Budapest, 1959. 356. számú melléklet

⁶ *Mi van a vörös függöny mögött?* Budapest, 1919. 1.

⁷ Bokros Ferenc - Fejes Gyula: *1914-1918 Statisztika a háború szörnyű éveiből*. 1919. (plakát) (Budapest : Kultúra) OSZK PKT PKG.1919/84/a

veszteségeinek adataival.⁸ Azonban, ha alaposabb vizsgálat alá vesszük ezt az alkotást, akkor megállapíthatjuk, hogy itt sokkal többről van szó, mint szimpla statisztikai összehasonlításról. A plakát készítői ugyanis mindegyik adatot egy-egy ábrával illusztrálták. A számsorok ilyen módon való vizualizálásával a készítők valószínűleg azt szerették volna hangsúlyozni, hogy ezek mögött a számok mögött hús-vér emberek, emberi drámák, tragédiák vannak. A plakáton a háború veszteséglistáin szereplő szokásos adatok (elesett, sebesült, fogságba esett, eltűnt), illetve ezek következményeit bemutató számsorok (hadiárva és rokkant gyermeke, hadirokkant, hadivak, hadiözvegy) mellett szerepelnek – mintegy összehasonlításként – az 1909-1913 közötti éveknél is látható adatoknak (férfiak természetes halálozása, házasságkötés, fiúgyermekek születése) az 1914 és 1918 közötti időszakra vonatkozó számai. Érdekes, hogy ebben a kontextusban a házasságkötések számának, és a fiúgyermekek születésének drasztikus csökkenése – azaz a meg nem született gyermekek – is a háború veszteségeiként értelmezhetők. Az alkotók ábrázolásmódjánál az ellentétpárok tudatos alkalmazását is megfigyelhetjük. A háború előtti évek házasságkötéseit illusztráló képen egy szépen felöltözött ifjú párt láthatunk, akik örömtől sugárzó arccal állnak a pap előtt, bizonyára abban a hitben, hogy egy boldog jövő elé néznek. A háborús évek ugyanerre vonatkozó adatánál megjelenített fiatal pár arcán viszont komorságot láthatunk. Erre a vőlegény ruházata adhat magyarázatot, hiszen uniformisban van, és valószínűleg hamarosan indul a frontra, ahonnan nem biztos a visszatérése. Vagyis egy bizonytalan és talán tragikus jövő vár rájuk. A fiúgyermekek születésénél ábrázolt két csecsemő alakjánál is hasonló különbséget fedezhetünk fel. A háború előtt születettnél egy mosolygós arcú, vidám gyermeket láthatunk, míg a háborús éveké egy keservesen síró csecsemő. (Ezt akár úgy is értelmezhetjük, mintha a meg nem született gyermekeket siratná, vagy mintha éppen önmagát, amiért erre a kegyetlen világra kellett megszületnie.) A drámai hatást csak tovább erősíti a plakát felső részén látható „halálmenet”. Ez egy koronás alaktól indul ki, aki korbáccsal a kezében hajtja háborúba a katonákat, míg a menet elején – vértől csöpögő kaszával a vállán – a halál lovagol. A háború borzalmait a vérben fetrengő emberi roncsok, a robbanások, az egymást gyilkoló, emberi masszává összegabalyodó katonák által jelennek meg. A plakát alján pedig nagy piros betűk hirdetik, hogy mindez „a régi rendszer bűne”.

A fenti plakát esetében alkalmazott ábrázolásmód átvezet minket a Tanácsköztársaság világháborúval kapcsolatos propagandájának harmadik szintjére, azaz a háború egyszerű emberek életére gyakorolt hatásának bemutatására. Ezt a kommün alatt készült két propagandafilm (úgynevezett „agitka”) jelenítette meg a legszemléletesebben, ezért a következőkben ezeket vesszük górcső alá.

Az „Őfelsége, a király nevében”⁹ című némafilm alkotói ismeretlenek. Ez az alkotás az egyszerű emberek sorsán keresztül mutatja be, hogy az első világháború hogyan tett tönkre sok ezer családot, hogyan pusztított el, vagy tett nyomorékká sok millió fiatal, életerős férfit.

A kezdő képsor egy munkás-család idilli képével kezdődik. A főszereplő Alattvaló János gyári munkás hazaér a munkából és szívélyesen üdvözlí feleségét és gyermekeit. Leülnek az asztalhoz és mosolyogva beszélgetnek. Egyszer csak kopogtatnak és megjelenik a postás, aki egy katonai behívót nyújt át a férfinak. Egy pillanat alatt szertefoszlik a békés családi kép és berobban az életükbe a világháború. A főhős elkeseredik és kétségbeesetten öleli át

⁸ A háborús veszteségre vonatkozó adatok valószínűleg túlzóak, de az alkotóknak nyilván nem pontos statisztikai adatok közlése volt a célja, hanem – mint minden propagandának – az emberek manipulálása. Ezért a magasabb veszteségek feltüntetése propaganda szempontból hatásosabbá tette az összképet.

⁹ *Őfelsége, a király nevében*. (némafilm) Rendező: ismeretlen, Gyártó: ismeretlen, Gyártási év: 1919. Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet

gyermekait, a felesége sír. Ez a jelenet a zaklatottsága által mintegy megelőlegezi a később bekövetkező tragikus végkifejletet.

A következő képsorok már a fronton játszódnak. A katonák otthonról érkezett leveleket olvasnak és arról beszélgetnek, hogy ki mit vesztett el a háborúval. Az inzertek¹⁰ szövegeit, vagyis az egyes katonák által elmondott veszteségeket, ezeket illusztráló mozgóképes vágásokkal jelenítik meg. Először Alattvaló János szólal meg: „Családomtól szakítottak el.” Képsor: a főszereplő családja körében látható. Másik katona mondja: „Engem ifjúságomból ragadott ki a háború.” Képsor: ő és egy fiatal nő egy erdőben kergetőzik a fák között. A férfi utoléri a nőt, átkarolja és megcsókolja. A harmadik katona: „És engem az eke szarva mellől hoztak a vágóhídra.” Képsor: a férfi látható, amint lóval szánt egy falu határában.

Majd újra a három katonát láthatjuk, akikben felmerül a szökés, a dezertálás gondolata is, ám ekkor felrémlik a kivégzőosztag elé kerülés lehetősége: „Megszökni?... Akkor Lukachich kezére jutunk.” Majd egy kivégzés képei következnek.¹¹

Ezt követően visszatérünk a frontra, ahol elkezdődik a kegyetlen harc és csatajelenetek sora követi egymást. Égő házakat, rohamozó, majd eleső katonákat, sebesülteket, haldoklókat és halottakat láthatunk. A képsorokat tragikus hangvételű szövegek szakítják meg: „Gránátvetők zuhatagában kellett átrohanniuk.”; „És vas és tűz söpörte őket mezőn és városban.”; „Így halt meg 1 278 000 férfi és így rokkant meg 260 000.”; „Így vált 300 000 gyermek árvává és 15 000 asszony özvegyé.”

Majd a következő képeken Alattvaló János otthonát láthatjuk feleségével és gyermekeivel. Egyszer csak kopogtatnak, és a postás hozza a tragikus hírt közlő levelet, mely szerint Alattvaló János „királyához hűen” „hősi halált halt”. A feleség összeomlik és elájul.

A film készítői az utolsó inzertben a kisemberek veszteségeit bemutató mikroszintről átváltanak az országot – és talán szimbolikusan a világot – jelentő makroszintre, és egy erőteljes kapitalizmusellenes felhanggal zárják az alkotást: „... és így mentek tönkre milliárdok öfelsége a király nevében és a kapitalisták érdekében”. A záró képsorokban pedig – ezt alátámasztandó – a pusztulás képei jelennek meg romos épületek és lerombolt házak formájában. A film végén tehát nincs katarzis, nincs megnyugtató befejezés, csak az értelmetlen veszteségek nyomasztó érzése.

Ezzel összefüggésben azt is megállapíthatjuk, hogy a filmből teljesen hiányzott a személyes hősiesség megjelenítése. Ez egyébként általában a Tanácsköztársaság első világháborúval kapcsolatos propagandájára érvényes volt. Ennek oka abban keresendő, hogy – a kommün vezetői szerint – az imperialista célokért vívott világháború nem hősiesség, hanem egy teljesen értelmetlen mészárlás volt, ahol a burzsoázia által félrevezetett proletárok gyilkolták egymást. Ebből következően a személyes bátorság, hősiesség, önfeláldozás is értelmetlen cselekedetek voltak, mivel csak a kapitalisták érdekeit szolgálták. Vagyis ebben a háborúban nem voltak hősök csak áldozatok.

A másik ilyen jellegű alkotás a „Jön az öcsém”¹² című némafilm volt. Ez Farkas Antal azonos című verse nyomán készült (ezért szokták versfilmként is említeni). A forgatókönyvet

¹⁰ Az inzert a némafilmek esetében a két mozgókép közé elhelyezett szöveges állóképet jelenti.

¹¹ Ez a jelenet azért különösen érdekes, mert az ábrázolásmód és az elrendezés kísértetiesen hasonlít Vértess Marcell „Lukácsics!” című ismert plakátjára. A filmben egy rácsos kapu előtt álló, elkeseredett arcú nő látható, két síró gyermekével. A börtönudvaron kivégzőosztag áll, mellettük egy kardjával tüzet vezénylő tiszt. Velük szemben a bekötött szemű elítélt, középen fehér reverendában pedig egy feszületet tartó pap látható. Arra nézve, hogy ez mennyire volt szándékos utalás a fentebb említett plakátra csak feltételezéseink lehetnek, de az ábrázolásmód hasonlósága – illetve, hogy a képsort megelőző inzertben is feltűnik Lukachich neve – nagyon valószínűvé teszi a film készítői részéről a tudatosságot. Vértess Marcell: *Lukácsics!* 1918. (Budapest : Kultúra) OSZK PKT PKG.1918/PF/6/a

Siklósi Iván filmdramaturg írta, a rendező Kertész Mihály¹³ volt. Ez a film művészileg is az adott időszak magasabb színvonalú alkotásai közé tartozik. A képi megjelenítés jól illeszkedett a vers hangulatához, melynek fő mondanivalója a világháború szörnyűségeiből, és a kapitalizmus bukásából megszülető világforradalom eljövetele volt. Az egyes jelenetek lényegében a felvillanó versszakok képi ábrázolásai voltak. A kezdő inzerthben a vers első verssorait olvashatjuk:

„Valami csoda készül, nagy csoda
Az ajtóm néha magától kitárul,
Csörög a szarka a házunk előtt...
Tán megjön az öcsém Szibériából.”

A film kezdőjelenében egy szegényes szobabelsőt láthatunk. Az asztalnál munkás kinézetű férfi ül és olvas. Mellette egy kisfiú játszik, a háttérben egy nő dolgozik a varrógépen. A ruhájuk kopottas, arcukon fáradt közöny. (Garai Erzsí könyvében úgy értelmezi ezt a jelenetet, hogy ők együtt egy család, azaz apa, anya és a gyermekük.¹⁴ Azonban valószínűbbnek tartjuk, hogy a férfi inkább az anya sógora és a gyermek nagybátyja lehet, tehát a jelenetben a címszereplő fivér feleségét, gyermekét és bátyját – azaz egy csonkacsaládot – láthatunk. A vers szövege és a film későbbi jelenetei is erre utalnak: az anya csókkal üdvözlí a fivért, a zárójelenetben a kisfiút átölelő fivérhez simul hozzá, nem a bátyhoz.) A bejáratí ajtó hirtelen kitárul, a férfi reménykedő arccal felugrik és kisiet – mintha a változás szelét várná –, de nem lát semmit. Becsukja az ajtót, lemondóan legyint a kezével és visszaül az asztalhoz. A film szerkezete ez után is követi a vers felépítését:

„Ahol négy éve hallgat hófehéren
Onnan hazatér hangos-pirosan,
Vöröst lobogtat s az útja
Mér földet lépő csizmákkal rohan...
Siess öcsém siess!”

Egy domb tetején megjelenik a piros zászlót lengető főszereplő, hősi pózban, elszánt arccal.

„Ma még ott van, estére már a Kárpát
Ormáról kürtöl ide riadója.
Hajnalra talpra állanak a völgyek,
Délben fölugrik a nyugalmas róna:”

„S a délibáb vöröset játszik egyre,
Hogy a vén pásztor nézve nézi, ámul:
Mióta és, nem látott ily csudát –
Megjött az öcsém, meg Szibériából...
Siess öcsém siess!”

---

¹² *Jön az öcsém.* (némafilm) Rendező: Kertész Mihály, Gyártó: ismeretlen, Gyártási év: 1919. Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet

¹³ Kertész Mihálynak ez volt az utolsó Magyarországon forgatott filmje, mely után elhagyta az országot és elindult a világhírnév felé. Karrierje csúcsát a „Casablanca” című film jelentette, melyért 1944-ben megkapta a legjobb rendezőnek járó Oscar-díjat. Ekkor már Michael Curtiz-nek hívták.

¹⁴ Garai Erzsí: *A magyar film a Tanácsköztársaság idején.* Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum, Budapest, 1969. 251, 257.

A címszereplőt láthatjuk, amint hevesen beszél, gesztikulál, és szavára az emberek futva megindulnak a dombról lefelé. A következő jelenetekben visszaugrunk a világháborúba:

„Mikor odament – mert odáig veté
A hatalomnak ölmos kancsukája
Szomorkodott, fehér volt, vérfolyását
Elnézegette, tán meg is csudálta:”

Katonák menetelnek, majd rohamoznak, néhányat eltalálnak és elesnek. A következő képen a főhőst látjuk, aki maga is megsebesült. Az arcára kiül a rémület, a világháborúban átélt szörnyűségek hatására már-már az örület határán van. Háta mögött egy zászló leng, az előtérben füst gomolyog. Majd folytatódik a versszak:

„Szava alig volt, szeme lecsukódott...
Friss hó hullott rá, síri takaróul...
Ki hitte volna, hogy még talpra ugrik,
Ki hitte volna, hogy még kigyógyul?...
Siess öcsém, siess!”

A címszereplőt láthatjuk a hóban fekvé, sebesülten. Kissé felemelkedik meggyötört arccal, majd visszazuhan a hóba. Eme jelenetek érdekessége, hogy a világháború borzalmait nem nagy csatajelenetekben, hanem a főszerepet játszó színész – Beregi Oszkár – mimikáján, arcjátékán keresztül érzékeltetik.

Ezt követően a címszereplőt egy sötét cellában láthatjuk újra. A sebesülése ugyan már gyógyul, de a hadifogság lélekölő reménytelensége, és kilátástalansága tükröződik vissza az arcán és a gesztusain. És ekkor következik a film kulcsjelenete. A világot sötétségbe és pusztulásba taszító világháborúból, mintegy fénylő világosságként bontakozik ki a kommunizmus eszméje. Ezt fejezi ki a főszereplő előtt a sötét börtönfalán éles fehér színben megjelenő „Világ proletárjai egyesüljetek!” felirat.¹⁵ (3. melléklet) Ez a látomás ösztönzi őt arra, hogy megszökjön és elinduljon hirdetni a megváltó eszmét.

„Hallod a hangját? Mint a mennydörgése!
Nézd a szemének mérges villanását!
Nézd csak a karja sziklákat gurít el –
És ezt az erőt tiporták gylázták?

Csak rajta hát, mutasd meg, hogy ki vagy!
Jártál elégszer gyáván óvakodva,
A lépésedtől dobbanjon a föld,
Sáros csizmával lépj az aranyokra...
Siess, öcsém, siess!”

A címszereplőt egy szikla tetején látjuk újra, amint egy letört faágra kitűz egy vörös zászlót. Újra visszatér a dombtetőn zászlót lengető jelenet, de most már a főhős köré – aki

---

¹⁵ Ez kísértetiesen emlékeztethet arra a bibliai történetre, mikor Bélsázár, az utolsó babilóni király palotájának falán megjelent a "számba vétetett, megmértetett és szétszatatott" felirat, mely jóslat a birodalom végét jelezte, hiszen Babilont még aznap éjszaka elfoglalta az újonnan felemelkedő Méd birodalom hadserege. Persze lehet, hogy ez nem tudatos párhuzam volt, de mindenesetre figyelemre méltó, hogy a kapitalizmust megdönteni szándékozó kommunizmus eljövetelének megjóslására egy ilyen ábrázolásmódot alkalmaztak.

erősen gesztikulálva magyaráz (agitál) – emberek gyűlnek, a vállukra emelik, majd éljenezve elindulnak.

„Csókolja le mérföldes csizmáidról
Észak havát a forró déli nap.
Nyugatnak kincsét add asszonyodnak,
Kelet gyöngyével játsszék a fiad.”

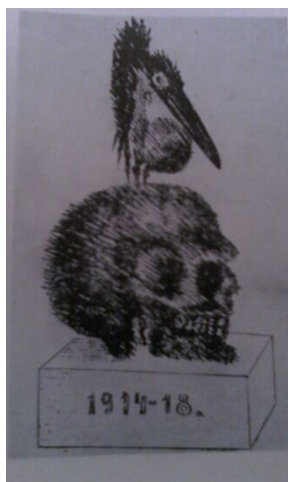
A következő jelenetben visszatérünk a film elején látott szegényes munkáslakáshoz, és lakóihoz. A pozícionálás is ugyanaz. A férfi az asztalnál ül, a kisfiú mellette játszik, a nő a háttérben a varrógépen dolgozik. Az ajtó megint kivágódik, a férfi és a nő odafordul. Ekkor zászlóval a kezében, átszellemült arccal belép a hazatérő fivér. A bátyja és az asszony (felesége) csodálkozva nézik, majd odarohannak hozzá. A bátyját megöleli, a nőt csókkal fogadja, a gyermeket (kisfiát) felemeli és gyengéden magához szorítja. A következő képsorokon újra ezt az immár egyesült családot látjuk, de már egy szép – mondhatni nagypolgári – környezetben, elegáns ruhákban. (Talán ez szimbolikus utalás a kommunizmusra, mint mindenki számára jólétet teremtő rendszerre.) Az ablakon kinézve pedig a világháborúból hazatérő férfiakat látnak, akik vörös zászlók alatt hozzák magukkal a megváltó eszmét. A család lelkesen integet, és örömtől csillogó arccal tekintenek a szebb jövő felé. A film végső inzertje a vers utolsó versszakának záró sorai:

„Legyen tied mind, ami sohse volt még.
Te rongyos óriás, te koldus-árva!
Siess vörösre vált Szibériádból,
Siess vörösre vált Szibériádba!...
Siess, öcsém, siess!”

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a Tanácsköztársaság propagandistái a világháború – különböző aspektusokon keresztül megvalósuló – negatív ábrázolásával a bukott rendszer teljes elutasítását kívánták kifejezni, mely egyúttal – elképzelésük szerint – egy boldogabb és igazságosabb világ felépítésének a kezdetét is jelentette volna.

Függelék

1. melléklet

Krivoss Béla: Az *imperialista háború*
Érdekes Újság, 1919. máj 29. 8.

2. melléklet

Bokros Ferenc - Fejes Gyula:
1914-1918 Statisztika a háború szörnyű éveiből
Forrás: www.kepkonyvtar.hu

3. melléklet

Részlet a *Jön az öcsém* című filmből

Forrás: www.youtube.com